

 HELSE BERGEN Haukeland universitetssjukehus	Metoderapport 2020
Kategori: Pasientbehandling/Fagprosedyrer/Dødsfall og palliasjon	Gyldig fra/til: 25.09.2023/25.09.2026
Organisasjon: Helse Bergen HF/Fellesdokumenter/Pasientbehandling	Versjon: 0.02
Godkjenner: Ikke styrt	Informasjon
Dok. ansvarlig: Dagny Faksvåg Haugen	Dok.id: D69324

Metoderapport (AGREE II, 2010-utgaven)

OMFANG OG FORMÅL

1. Fagprosedurens overordnede mål er:

Sikre enhetlig implementering og rett bruk av Livets siste dager - plan for lindring i livets slutfase.

2. Helse spørsmål(ene) i fagproseduren er:

Inneholder ingen egentlige helse spørsmål, da fagproseduren gir veiledning om implementering og bruk av *Livets siste dager*.

3. Populasjonen (pasienter, befolkning osv) fagproseduren gjelder for er:

Forventede dødsfall hos voksne over 18 år, uavhengig av diagnose og omsorgssted.

INVOLVERING AV INTERESSER

4. Arbeidsgruppen som har utarbeidet fagproseduren har med personer fra alle relevante faggrupper (navn, tittel og arbeidssted noteres):

Grethe Skorpen Iversen, sykepleier med videreutdanning i palliasjon og nettverkskoordinator for *Livets siste dager*, Kompetansesenter i lindrende behandling Helseregion Vest, Haukeland universitetssjukehus

Inger Fosse, kreftsykepleier og kreftkoordinator, Øygarden kommune

Åse Grøthe, kreftsykepleier, master i palliasjon, Rådgiver FoU, Seksjon for fag og utdanning, Haukeland universitetssjukehus

Kristian Jansen, overlege ph.d. ved Sunniva avdeling for lindrende behandling, Haraldsplass Diakonale Sykehus og sykehjemslege, Bergen kommune

Margrethe Aase Schaufel, overlege ph.d. og forsker ved Lungeavdelingen / Bergen Respiratory Research Group, Haukeland universitetssjukehus, og Forskergruppe for palliasjon, UiB.

Sønneve Teigen, geriatrisk sykepleier og rådgiver, Utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester i Vestland (Hordaland)

Arbeidsgruppen har samlet sett nærmere 75 års erfaring med implementering og praktisk bruk av planen. To av sykepleierne har også videreutdanning i kunnskapsbasert praksis (15 studiepoeng).

Gruppen har i tillegg fått støtte til utarbeidelsen av følgende personer:

Dagny Faksvåg Haugen, seksjonsoverlege og leder av Kompetansesenter i lindrende behandling Helseregion Vest, Haukeland universitetssjukehus og professor, Universitetet i Bergen

Anne Dalheim, hygienesykepleier, M Sc i kunnskapsbasert praksis, rådgiver FoU-avd., Seksjon for pasientsikkerhet, Helse Bergen HF

Kari Sunnevåg, geriatrisk sykepleier, leder av Utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester i Vestland (Hordaland)

Kjersti Solvåg, kreftsykepleier, master i kunnskapsbasert praksis, Sunniva avdeling for lindrende behandling, Haraldsplass Diakonale Sykehus

5. Synspunkter og preferanser fra målgruppen (pasienter, befolkning osv) som fagprosedyren gjelder for:

Det er innhentet synspunkter fra Klinisk etikk-komité ved Haraldsplass Diakonale Sykehus og Haukeland universitetssjukehus samt Pasientombudet i Hordaland.

Rapportering fra hovedkontakter for Livets siste dager, samt fortløpende spørsmål, henvendelser og tilbakemeldinger til nettverkskoordinator, har ikke har medført behov for vesentlige endringer i anbefalingene.

6. Det fremgår klart hvem som skal bruke prosedyren:

Fagprosedyren er todelt og gjelder for alt helsepersonell som:

- a) Har ansvar for implementering av Livets siste dager (systemnivå) og/eller
- b) Bruker *Livets siste dager* på sitt arbeidssted (individnivå)

METODISK NØYAKTIGHET

7. Systematiske metoder ble benyttet for å søke etter kunnskapsgrunnlaget:

Kunnskapssenterets anbefalinger er fulgt og litteratursøk er utført av universitetsbibliotekar Hilde Wedvich ved Universitetsbiblioteket i Bergen i samarbeid med leder av arbeidsgruppen, september og oktober 2014. Bibliotekaren har i tillegg gjort oppdateringss k i november 2015 og august/september 2016. Vi har også gått gjennom referanselistene i inkluderte artikler fra litteratursøket. Ytterligere har vi valgt å ta med to norske artikler som underbygger v re egne erfaringer, samt en bok publisert om emnet. Oppdateringss k i august 2019 og i oktober 2020 er også utført av Hilde Wedvich.

8. Kriterier for utvelgelse av kunnskapsgrunnlaget er:

Arbeidsgruppen har fulgt Kunnskapssenterets anbefalinger for vurdering av kunnskapsgrunnlaget. Alle treff fra litteratursøket, all inklusjon og kritisk vurdering av artikler er gjort av «lesepar» bestående av to personer fra arbeidsgruppen. Ved tvil om inklusjon eller relevans har ytterligere en tredje person fra arbeidsgruppen gjort en ekstra vurdering.

De systematiske oppdateringss kene i 2019 og 2020 er utført av bibliotekar, og de øvrige av arbeidsgruppens leder. Alle trefflister fra bibliotekarens søk er vurdert av arbeidsgruppens leder sammen med rådgiver i FoUavd., Seksjon for pasientsikkerhet, Helse Bergen HF. Ved usikkerhet vedrørende relevans er arbeidsgruppen konsultert.

9. Styrker og svakheter ved kunnskapsgrunnlaget er:

Styrken er at kunnskapen i all hovedsak er hentet fra retningslinjer, kliniske oppslagsverk og systematiske oversikter, slik at fagprosedyren bygger på best tilgjengelig kunnskap.

10. Metodene som er brukt for å utarbeide anbefalingene, er:

Anbefalingene er utarbeidet på bakgrunn av relevante funn i litteraturen og er i tillegg støttet av arbeidsgruppens mangeårige erfaringsbaserte kunnskap om implementering og praktisk bruk av *Livets siste dager*.

11. Helsemessige fordeler, bivirkninger og risikoer er tatt i betraktning ved utarbeidelsen av anbefalingene:

Fagprosedyren gir veiledning om implementering og bruk av *Livets siste dager* og inneholder ingen egentlige helsemessige spørsmål. Anbefalingene knyttet til praktisk bruk inneholder likevel tydelige kriterier for oppstart og revurdering.

12. Det fremgår tydelig hvordan anbefalingene henger sammen med kunnskapsgrunnlaget:

Henvisninger til referansene fremkommer tydelig underveis i fagprosedyren.

13. Fagprosedyren er blitt vurdert eksternt av eksperter før publisering (Tittel, navn, avdeling, sykehus på alle som har hatt prosedyren til høring):

Ved oppdateringen i 2020 er det ikke gjort vesentlige endringer. Litteraturen understøtter eksisterende funn, og det er heller ikke gitt nye anbefalinger, som tilsier at ny høringsrunde bør gjennomføres.

Fagprosedyren ble sendt på høring til i alt 14 fagpersoner i 11 fylker, foruten til medlemmene i norsk referansegruppe og team for *Livets siste dager* i 2016. Aktuelle tilbakemeldinger er inkludert i fagprosedyren.

Følgende har kommet med tilbakemeldinger på høringsforespørselen:

Nordland: Solveig Aune, kreftkoordinator, Vefsn kommune

Møre og Romsdal: Jorunn Brekke Fjeldheim, overlege i Palliativt team, Ålesund sjukehus

Vestfold: Silje Wergeland Kvestad, kreftsykepleier i Sandefjord kommune

Vest-Agder: Kamilla Steinsvåg, prosjektleder/sykepleier, Utviklingscenter for sykehjem i Vest-Agder, Sogndalen kommune

Buskerud: Bjørg Landmark, rådgiver FoU, Utviklingscenter for hjemmetjenester i Buskerud, Drammen kommune

Oppland: Målfrid Schiager, Virksomhetsleder, Helse- og omsorg, Haugtun Utviklingscenter for sykehjem i Oppland

Oslo: Sølvi Karlstad, seniorkonsulent, Sykehjemsetaten i Oslo kommune

Tilbakemeldinger fra norsk referansegruppe og team for *Livets siste dager*:

Jan Henrik Rosland, seksjonsoverlege, professor, Sunniva avdeling for lindrende behandling, Haraldsplass Diakonale Sykehus og Universitetet i Bergen

Ingeborg Tellugen, spesialsykepleier, Kreftforeningen

Torunn Wester, ass. enhetsleder, spesialsykepleier, Regional kompetansetjeneste for lindrende behandling, Helseregion Sør-Øst, Oslo universitetssykehus

Bodil Trosten, kreftsykepleier, Kompetansesenter for lindrende behandling, Helseregion Nord, Universitetssykehuset Nord-Norge, Tromsø

Anne Kvikstad, overlege, førsteamanuensis, Avdeling palliasjon, Kreftklinikken, St Olavs Hospital og Det medisinske fakultet, NTNU, Trondheim

Katrin R. Sigurdardottir, overlege, Palliativt team, Seksjon for smertebehandling og palliasjon, Kirurgisk serviceklinikk, Haukeland universitetssjukehus og Kompetansesenter i lindrende behandling Helseregion Vest, Haukeland universitetssjukehus

14. Tidsplan og ansvarlige personer for oppdatering av fagprosedyren er:

Oppdatering vil vurderes fortløpende og senest gjøres innen 3 år (2023). Ansvarlig for oppdateringen vil være Kompetansesenter i lindrande behandling i samarbeid med Utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester i Vestland (Hordaland).

KLARHET OG PRESENTASJON**15. Anbefalingene er spesifikke og tydelige:**

Ja.

16. De ulike mulighetene for håndtering av tilstanden eller det enkelte helse spørsmålet er klart presentert:

Ja.

17. De sentrale anbefalingene er lette å identifisere:

Ja, med korte avsnitt med tydelige overskrifter.

18. Faktorer som hemmer og fremmer bruk av fagprosedyren:

Det forutsetter registrering ved Kompetansesenter i lindrande behandling Helseregion Vest for å implementere og bruke *Livets siste dager*.

Det foreligger kortversjon av anbefalingene for både implementering og praktisk bruk.

ANVENDBARHET**19. Hvilke råd og/eller verktøy for bruk i praksis er fagprosedyren støttet med:**

Kompetansesenter i lindrande behandling Helseregion Vest har en landsdekkende funksjon som koordinerende senter for *Livets siste dager* med øremerket stilling for nettverkskoordinator for *Livets siste dager*. Etter registrering supplerer «oppstartspakke» med ytterligere informasjon og støttemateriell.

20. Potensielle ressursmessige konsekvenser ved å anvende anbefalingene er:

Ingen ressursmessige konsekvenser utover at implementering av *Livets siste dager* fordrer avsatte ressurser til undervisning, opplæring og vedlikehold slik det fremgår av fagprosedyren.

21. Fagprosedyrens kriterier for etterlevelse og evaluering:

I fagprosedyren skisseres en modifisert 10-trinn modell for implementering av *Livets siste dager*, der evaluering (audit) etter praktisk bruk av planen er obligatorisk.

REDAKSJONELL UAVHENGIGHET**22. Synspunkter fra finansielle eller redaksjonelle instanser har ikke hatt innvirkning på innholdet i fagprosedyren:**

Nei, har ikke vært aktuelt.

23. Interessekonflikter i arbeidsgruppen bak fagprosedyren er dokumentert og håndtert:

Ingen interessekonflikter.